

Türkiye'nin kalkınması ve yükselmesi için yaşayan, fikir üreten, eserler yazan ve yayınlayan, adam yetiştiren büyük bir Türk milliyetçisi olan bu büyük âlimimiz Mümtaz TURHAN'I 60 yaşında iken 1 Ocak 1969'da kaybetmiştik. Vefatının 52. yılında Ülkütek olarak kendisini rahmet ve minnetle anıyoruz.

Onun emsalsiz eserleri bu arada "Atatürk İlkeleri ve Kalkınma" adlı eseri Türk devlet adamlarına ve Türk Milleti'ne bir siyasî vasiyet gibidir. Bu eserindeki temel görüşler ve düşünceler Türkiye'nin kalkınması ve yükselmesi yolunda verilmiş en önemli eserlerden birisidir.

Türkiye'nin aydınların ihanetine uğradığını, ülkenin geri kalmışlığının, aydınların ilmî yönden kendilerini yenileyememelerinden, solcu aydınların yetersizliğinden ve yanlış yönlendiriciliğinden kaynaklandığını savundu.

Prof. Dr. Mümtaz TURHAN ülkemizin önde gelen Sosyolog, psikolog ve fikir adamıdır. 1908 yılında Erzurum'un Pasinler ilçesinde doğdu. İlköğrenimini orada, orta öğrenimini Kayseri, Bursa ve Ankara'da tamamladı. 1928de burslu olarak Almanya'ya gitti. Berlin ve Frankfurt üniversitelerinde felsefe ve psikoloji öğrenimi gördü. Frankfurt Üniversitesinde doktorasını tamamladı. 1936da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tecrübî Psikoloji Kürsüsüne asistan oldu. 1939da doçent oldu. Bu dönemde Gestalt okuluna bağlı kalarak tecrübî (deneysel) psikoloji konuları üzerinde durdu. İngiltere'de Cambridge Üniversitesinde kültür değişimleri konusunda ikinci doktora çalışmasını yaptı. 1951de profesör oldu. 1952 de İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tecrübî Psikoloji Kürsüsü başkanlığına, 1960ta Tecrübî Psikoloji Enstitüsü Müdürlüğüne getirildi.

Kültürel antropolojiyle ilgilendiği bu dönemde kültürde değişen ve değişmeye karşı koyan güçleri yerinde gözlem metoduyla inceleyen araştırmalar yaptı. Milliyetçi muhafazakar görüşlere bağlı kalarak eğitim, batılılaşma, lâiklik ve Atatürkçülük konuları üzerinde durdu.

Toplumdaki değişimlerin gerçekte kültür değişimleri olduğunu, bunun da yabancı kültürlerin tesiriyle ortaya çıktığını savundu. Türkiye'de ilmî manada batılılaşma olmadığının ileri sürerek, Türkiye'nin aydınların ihanetine uğradığını, ülkenin geri kalmışlığının, aydınların ilmî yönden kendilerini yenileyememelerinden, solcu aydınların yetersizliğinden ve yanlış yönlendiriciliğinden kaynaklandığını savundu. Mümtaz Turhan'ın temel görüşleri:

Mümtaz Turhan "Gaplılaşmanın Neresindeyiz?" isimli önemli eserinde Türkiye'de batılılaşma sorununu ele alır.

Mümtaz Turhan, batılılaşmanın olması konusunda yönetici ve aydınların görüş birliğine sahip olduğunu, fakat batılılaşmanın nasıl olacağı konusunda farklı görüşler ortaya konulduğunu belirtir.

Batılılaşma konusunda farklı görüşler:

1. Grup: Batılılaşma için batı uygarlığının temelini oluşturan eski Yunan ve Roma kaynaklarına inilerek rönasansa ulaşılabilirliğini ifade eder.
2. Grup: Batı medeniyetinin eski Yunan, Roma ve Hristiyanlığa dayandığı için bizim de İslamiyet'le Hristiyanlığın esaslarını uzlaştırmamız gerektiğini söyler.
3. Grup: Bizim taklit ettiğimiz Batı medeniyetinin eski Batı uygarlığı esasları olmadığı, Batının artık materyalist esasları bırakıp mistik esaslara yöneldiğini, bu nedenle bizim eski esaslara devam etmemizin yanlış olduğunu belirtir.
4. Grup: Bizim göçebe bir toplum olduğumuzu, daha fazla uygarlaşmamızın mümkün olmadığını,

Müslümanlığımızın ilerlememize engel olduğunu, geçmişte büyük dönemlerimizde bütün enerjimizi tükettiğimiz için batılılaşmamızın çok zor olduğunu iddia eder.

Mümtaz Turhan, hiçbir ilmi dayanağı olmayan bu dört görüşe de karşı çıkar. Göçebe bir millet oluşumuz ırksal bir özellik değil, toplumsal bir yapılaşmadır. Toprağa yerleşik üretim araçları değişince toplumsal yapı da ister istemez değişecektir. Batı uygarlığını ayakta tutan deneysel bilimlere dayalı bilim zihniyetidir. Bizde ise bilimsel düşünce günü gününe takip edilmemektedir. Aydınlarımız kalkınmanın bir türlü gerçekleşmemesi üzerine aşağılık kompleksi ile kendilerinden beklenen ödev ve sorumlulukları yerine getirememektedirler.

Neden Batılılaşamadık?

Mümtaz Turhan, 200 yıldır kalkınamayışımızı batılılaşmada yapılan yanlışlara bağlar. Ona göre, önemli olan batının ilim ve tekniğini almaktır. Bunun için çok sayıda birinci sınıf ilim adamı yetiştirilmeli ve gerçek ilim kurumları ile araştırma enstitüleri kurulmalıdır.

Sonradan batı medeniyetine katılan Japonya ve Rusya gibi ülkelerin başarılı olmalarının sırrı burada yatmaktadır.

Hâlbuki bizim yanıldığımız noktalardan biri, ilmin ilk, orta veya üniversitede elde edilen bilgilere eşit olduğunu sanmaktır. Bunlar ilme giden yolların başlangıcıdır. Birinci sınıf ilim adamlarına, teknik adam ve yardımcılara sahip olmadan batı tekniğine sahip olacağımızı zannetmek hatadır. Osmanlı döneminde yapılan bazı sanayi hamleleri bu nedenle başarısız olmuştur.

Batılılaşmada önümüze çıkan bir engel de kültürler arası uyumsuzluktur. Batıdan almak istediğimiz yaşam tarzının dayandığı hususlar geliştirilip, güçlendirilmeden, bu zihniyet benimsenmeden, bu prensiplere sadık kalınmadan, gerçek bir demokrasi, batılılaşma, çağdaşlaşma gerçekleşemez. Aksi takdirde yüzyıllar içinde olgunlaşmış belli bir kıvama gelmiş, toplumu ayakta tutan değerler tehlikeye girerek ahlâk kuralları ve değerler alt üst olacaktır. Böylece değişen parlak dış görünüşün ardından asıl değişmesi icap eden şeyler eskisi gibi sürüp gidecektir. Bir uygarlığı ya da bir kültürü bütünüyle almak bilimsel açıdan doğru değildir.

Batılılaşma nedir?

Batılılaşma kavramı, eski toplum yapımızdan farklılık olarak algılanıyorsa, bu anlamda Tanzimat'tan bu yana toplumumuzda eskisine göre önemli değişimler olmuş, sosyal yapımız değişmiştir. Ancak bu değişimler batılılaşma gayesi ile yapılsa dahi, her zaman batıdan iyi şeyler alınmadığı ortadadır. Hatta bizi büyük yapan kendi öz değerlerimizi bile batılılaşma uğruna kaybedilmiştir. Aslında Türkler, gerçek uygarlık çabalarına direnmemiş, ancak gereksiz yere örf ve adetlerine karışıldığı zaman tepki göstermiştir. Mümtaz Turhan bunun sağlıklı bir toplum tepkisi olduğunu ifade etmektedir. Aslında bize ait değerlerin korunup geliştirilmesi gerekir. Batı da kendi değerlerini korumuş ve geliştirmiştir. Uygur bir toplum olmak için, bilimsel kurumlara, birinci sınıf ilim adamlarına sahip olmak önemlidir. Kalkınma ve sanayileşme, insanımızın yeteneklerini, teknik bilgisini artırmakla, düşünüş ve yaşayış tarzını değiştirmekle mümkündür.

Turhan ve Milliyetçilik

Türkiye'deki milliyetçiliğe olmadık anlamlar yükleyenler, Gökalp'ın olduğu kadar Turhan'ın analizlerini de görmezlikten gelmektedir. Turhan milliyetçiliği, millet olmanın bilinci diye tarif eder. O, doğal olarak Türkiye'de bilinç ve iradenin imparatorlukla birlikte çökmesiyle milletin varlığının büyük bir tehlike altına girdiğini söyler. Böylece var olma kaygısıyla Türk aydınlarının bir can simidi gibi milliyetçilik bilincine sarıldıklarını söyler. Onun ifadesiyle "Türkiye'de, milliyetçiliğin asıl anlamı budur ve milliyetçilikte bundan başka bir anlam aranmamalıdır. Millet olarak yaşamak ve milletin siyasi birliğini koruma iradesi olarak milliyetçiliğe her zaman ihtiyacımız olacaktır" der.(Ö.Yeniçeri)

Mümtaz Turhan, Türkiye'de Tanzimatla başlayan batılılaşmanın nasıl olması gerektiği konusunda toplum yapımıza uygun düşünceleri ortaya koymuştur. Buna göre; batının ilim ve tekniği alınarak, ilim adamları ile toplumun çehresinin değiştirilmesi ve kendimize ait değerlerin korunması ve geliştirilmesi önemlidir.

ESERLERİ

A. Kitapları

- 1) Yüz İfadelerinin Tefsiri Hakkında Tecrübî Bir Tetkik, Rıza Coşkun Matbaası, İstanbul, 1941
- 2) Kültür Değişmeleri, Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1951
- 3) Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hal Çareleri, Bedir Yayınevi, İstanbul ,1954
- 4) Garplılaştırmanın Neresindeyiz, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1958
- 5) Toprak Reformu ve Köy Kalkınması, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1964
- 6) Atatürk İlkeleri ve Kalkınma, Şehir Matbaası, İstanbul, 1965
- 7) Üniversite Problemi, Yağmur Yayınevi, İstanbul, 1967

B. Çevirdiği Kitaplar

- 1) E. Kretschmer'den Beden Yapısı ve Karakter, Devlet Matbaası, İstanbul, 1942
 - 2) V. Peters'den Ergenlik ve Delikanlılık Çağı, Rıza Coşkun Matbaası, İstanbul, 1944
 - 3) D. Krech-R.S. Crutchfield- E.L. Ballachey'den Cemiyet İçinde Fert I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969
 - 4)) D. Krech-R.S. Crutchfield- E.L. Ballachey'den Cemiyet İçinde Fert II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969
- *) "Cemiyet İçinde Fert" eserinin ikinci cildi M. Turhan'ın ölümü dolayısıyla eksik kalmıştır. Kitabın 48-54 ve 357-411. sayfaları asistanı Erol Güngör tarafından tercüme edilmiştir.

C. Makaleler

Prof. Turhan'ın 70'in üzerindeki makale türü yazı